

ФОРМИРАЊЕ И ИСПИТИВАЊЕ ЧИТАЛАЧКОГ ИСКУСТВА ДЕТЕТА ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА НА ПРИМЕРУ БАЈКЕ ЦРВЕНКАПА

Резиме: У раду је приказан пројектни ток формирања заједничког читалачког искуства вртићке узрасне групе. Окосницу пројекта представљају четири књижевна дела, „Црвенкапа“ браће Грим као референцијални текст и три текста која су са њим у интертекстуалном дијалогу: прича „Погрешно причање бајке“ Ђанија Родарија, одломак из сликовнице *Грицко, чудовишће из књије* Еме Јарлет и песма „Вук и друга Црвенкапа“ Ђорђа Фишера. Циљ овог истраживања јесте формирање и испитивање дечјег заједничког читалачког искуства, подстицање деце да примете места која су деконструисана и евидентирање начина на које они та места разумеју. На основу добијених резултата утврдићемо на који начин деца разумеју интертекстуални дијалог између бајке и текстова који се на њу ослањају.

Кључне речи: пројектни приступ учењу, дете, читање, деконструкција, Црвенкапа

УВОД

Бајка је књижевна врста са којом се свако дете сусрело још у најранијем добу, већ на предшколском узрасту. Помоћу ње дете улази у свет натприродног и сусреће се са чудесним бићима. Бетелхајм (2000) и Црнковић (1971) сматрају да у бајкама треба нагласити и васпитни аспект бајке, као и то да бајка треба да пружи утеху и сигурност, да прикаже оптимизам. До деконструкције познатих верзија бајки долази тако што ауторске реминисценције у савременом

1 babicd50@gmail.com

контексту проблематизују поједина њихова становишта (уп. Мићић, 2020). Ово истраживање имаће за циљ да квалитативном анализом испита реакције деце на интертекстуалне дијалоге међу одабраним текстовима. Окосницу за наше читалачко истраживање дечјег доживљаја текста „Црвенкапа“ браће Грим и три текста која су у дијалогу са овим познатим интернационалним сижеом (прича „Погрешно причање бајке“ Ђанија Родарија, одломак из сликовнице *Грицко, чудовишће из књије* Еме Јарлет и песма „Вук и друга Црвенкапа“ Ђорђа Фишера) налазимо у могућностима примене нових *Основа програма за предшколско образовање и васпитање* заснованих на пројектном приступу (в. Крњаја и Павловић Бренеселовић, 2017 и Године узлета, 2018). С обзиром на то да се одабрани текстови позивају на референцијални текст, потребно је деци најпре прочитати њега, како би сама могла да уоче проблематизована места, а из тога исказали на који начин их тумаче укључујући своје претходно читалачко искуство.

1. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Предмет овог истраживања јесте пројектни приступ формирању и испитивању читалачког искуства деце предшколског узраста на примеру бајке „Црвенкапа“, у оквирима нових *Основа програма предшколског васпитања и образовања* (уп. Године узлета, 2018). Циљ истраживања јесте испитивање читалачког искуства на предшколском узрасту и бележење очекивања и закључака који се јављају у току читања текстова интертекстуално повезаних са бајком „Црвенкапа“ браће Грим. Такође, биће утврђено на који начин деца реагују на проблематизоване мотиве и елементе сижеа и како их разумеју. Наше истраживачко питање биће усмерено на то како се гради дечје читалачко искуство кроз текстове који се заснивају на истом сижеу успостављајући интертекстуалне дијалоге, тј. како деца доживљавају и разумеју односе међу њима (в. Рудић и Кнежевић, 2019 и Мићић, 2020). Инструмент² који ћемо користити у овом истраживању су сами текстови и полуструктурирана дискусија након читања текстова и упознавања деце са њима – тачно одређеним редоследом. Користићемо и дечје цртеже Црвенкапе који ће настати након читања и анализирања текстова.

Деци ћемо читати текстове следећим редоследом: „Црвенкапа“ браће Грим, „Погрешно причање бајки“ Ђанија Родарија, одломак из сликовнице *Грицко, чудовишће из књије* Еме Јарлет и песму „Вук и друга Црвенкапа“ Ђорђа Фишера. Неке од текстова је потребно адаптирати, док се неки могу читати у оригиналу.³ За полазиште овог истраживања користићемо верзију бајке чији су записивачи браћа Грим (2018). Ову верзију смо одабрали (а не верзију Шарла Пероа) због срећног завршетка, у којем је вук кажњен за злодело које је учинио, а који ћемо адаптирати тако да вук не страда али да ипак одговара за своја дела. Дело је тумачено по узору на тумачења Марије Татар (2016) и Бруна Бетелхајма (2000), а адаптирали смо га на лексичком и синтаксичком нивоу.

2 Комплетан инструмент истраживања можете видети у мастер раду (уп. Бабић, 2022)

3 Више о адаптацији текста у: Пијановић, 2014.

Наредни текст који читамо деци у оквиру овог истраживања је „Погрешно причање бајки“ Ђанија Родарија. Овај текст представља комичну ситуацију и најједноставнији вид пародије, па смо се због тога одлучили за његово читање након упознавања са верзијом браће Грим. Дечја очекивања заснована на читалачком искуству се изневеравају, то је оно на чему се треба базирати када је у питању васпитно-образовни рад.

Након овог текста, деци читамо само један одломак (односно пародију бајке „Црвенкапа“) из сликовнице Еме Јарлет *Грицко, чудовиштије из књије*. Она представља сложенији вид деконструкције у односу на претходни текст. Грицко прогриза странице и на њима прави рупе на којима се заснива интертекстуални дијалог. Тумачење овог дела ослања се на интерпретацију Вишње Мићић (уп. Мићић, 2020). Током читања два прозна текста испитиваћемо хоризонт очекивања, па ћемо установити дечје реакције на деконструисане елементе текстова.

На самом крају, деци читамо деконструкцију бајке у поетском тексту. Песма се зове „Вук и друга Црвенкапа“. Већ у самом наслову увиђамо да је ова Црвенкапа другачија од традиционалне. Песму деци читамо на крају, јер њу карактерише највећи интензитет пародије, која има функцију да активира феминистичке погледе на родне односе (уп. Мићић, 2020).

Под полуструктурираном дискусијом подразумева се разговор са децом након прочитаног текста. Потенцијална питања која се могу поставити након читања текстова понуђена су у наставку текста.

„Црвенкапица“ браће Грим:

Како је Црвенкапа погазила обећање које је дала мајци?

Зашто је вук рекао Црвенкапи да убере цвеће за баку?

Шта мислите зашто је поверовала вуку да је добар?

Чиме је он допринео томе да му поверује?

Зашто је вук појео баку?

Зашто се вук прерушио у баку?

Зашто није одмах појео Црвенкапу у шуми?

Зашто ловац исеца вуку стомак?

Зашто не користи пушку?

„Погрешно причање бајке“ Ђанија Родарија:

Зашто деда прича погрешно бајку?

Шта деда ради док прича бајку?

Да ли се та погрешно испричана бајка допада унуци? Зашто?

Зашто јој деда на крају даје новчић?

Одломак из књиге *Грицко, чудовиштије из књије* Еме Јарлет:

Зашто Грицко узима Црвенкапи огртач и корпу?

Шта је вук урадио баки у овој бајци, а шта у оној коју смо прву читали?

Како је Грицко спасио баку?

Шта је заправо урадио вуку?
Ко се налази у вуковом стомаку?
Зашто је онда Грицко прегризао његов стомак?
Шта је све у овој бајци другачије?
Зашто Црвенкапа није срећна?
Шта она жели?

Песма „Вук и друга Црвенкапа“ Ђорђа Фишера:

Зашто је ово „друга“ Црвенкапа?
Каква је ова друга?
Ко овде поражава вука?
Како?
Какав је вук?

Анализом пројектних смерница истаћи ћемо елементе процеса дечјег упознавања познатог сижеа бајке, његових деконструкција и пратити како се, сходно текстовима провокаторима, мења дечји наратив о Црвенкапи и вуку. Подстицаћемо дискусију, коју ћемо забележити диктафоном, а транскрипте одговора обрадићемо тематском анализом – квалитативно, а прикаћаћемо у оквиру резултата истраживања. Истраживање спроводимо на узорку од 20 деце различитог предшколског узраста у оквиру мешовите предшколске групе (троје деце узраста 3–4 године; петоро деце узраста 4–5 година; шесторо деце узраста 5–6 година, шесторо деце узраста 6–7 година)⁴.

2. ТОК ПРОЈЕКТА И ДИСКУСИЈА

Истраживање смо организовали у оквиру пројекта „Црвенкапа некад и сад“. До назива теме дошли смо заједно са децом. За ово истраживање је значајно оценити и увидети разлике у дечјем схватању Црвенкапе и њеног односа са вуком на почетку и на крају пројекта. Такође, битно је установити до које мере деца различитог узраста разумеју деконструисане елементе одабраних књижевних дела.

За провокацију смо покренули деци већ познату игру „Вук и овце“, коју смо прилагодили теми, па је сходно томе добила нови назив – „Вук и Црвенкапе“. Ову игру спровели смо у дворишту на ливади. Обручевима смо означили „поља“ у којима се налазе Црвенкапе. Њихов задатак био је да беру цвеће и да прелазе на друга „поља“ – обручеве, а када се помере са „безбедног места“ – обруча, вреба опасност да их ухвати вук. У току игре дефинисали смо правило: *Обручи се не смеју померати са означених места!* Циљ ове игре било је упознавање деце са основним мотивом бајке и његовим тумачењем, а то је Црвенкапино скретање са пута. Припремили смо, затим, писмо и симулирали доставу на адресу. На писму је био потписан пошиљалац

⁴ Ради заштите испитаника, у раду нећемо износити податке о предшколској установи у којој је истраживање обављено.

(потпис је представљен симболички – цртежом црвене капе). Деца су покушала да разоткрију асоцијацију.

Затим смо се обратили деци:

У писму пише: „Чула сам да сте играли моју игру“. Прекинули смо читање писма и поставили им питање:

Децо, коју игру смо играли? Пише да смо је играли у дворишту, ко нам шаље ово писмо?

Вукове и Црвенкапе (девојчица, 6 година).

Наставили смо читање писма: „Да ли знате шта се заправо десило када смо се вук и ја срели у шуми? Ко је погрешио, а ко је био у праву?“

Црвенкапа је била у праву, а вук је погрешио (дечак, 5 година).

Питали смо га зашто тако мисли, а његов одговор је: *Зато што је вук хтео да је поједе, а она је хтела да однесе баки колаче.*

Више деце је потврдило ово становиште, чиме нам сугеришу да нису свесни Црвенкапине грешке – скретања са пута. Занемарују њено скретање са пута ка бакиној кући и да је тим поступком изазвала вука који се налази у свом природном станишту. Деца нису освестила да је Црвенкапу њена грешка довела до проблема.

„Хајде да видимо“, наставили смо читање писма. „Верујем да сте сви чули причу, али ја сам вам послала овде како бисте се присетили свих детаља и успешно одговорили на питања која ме муче.“

У писму се налази адаптирана верзија бајке браће Грим.

Читање „Црвенкапе“ браће Грим

Приликом читања изоставили смо последњу реченицу, како бисмо оставили простора да деца сама промисле и донесу закључак зашто се мајка није наљутила на своје дете. Разговор са децом је текао кроз полуструктурирану дискусију у паузама читања, као и по завршетку читања, а овде ћемо навести квалитативном тематском анализом издвојене сегменте разговора.

Зашто се мајка није наљутила на Црвенкапу?

Зато што је носила баки колаче (девојчица, 3 године).

Зато што је научила да сада више не сме да излази са пута (дечак, 5 година).

Деца су и без прочитане последње реченице успела да промисле о томе зашто се мајка није наљутила на Црвенкапу и почели су да коконструишу заједнички одговор који је на крају изрекао дечак (5 година), те су дошли до закључака попут: „Научила је лекцију.“, „Сад зна како треба да се понаша у шуми.“

Зашто је вук рекао Црвенкапи да убере цвеће за баку?

Да би појео баку (Девојчица, 6 година).

Како се вук обраћа Црвенкаји?

Каже јој где си пошла мала Црвенкапице (Дечак, 4 године).

Лагао је да је добар да би му рекла где живи бака (девојчица, 6 година).

Старија деца увиђају вукову подмуклу страну и разазнају да његова доброта не долази из истинске љубазности према Црвенкапици, већ је та љубазност инструментализована – треба да га доведе до циља, док млађа деца покушавају да га цитирају.

Зашто је Црвенкаја поверовала вуку да је добар?

Јер је била мала (девојчица, 6 година).

Јер се понашао као да је добар (девојчица, 6 година).

Као што видимо, деца најпре разлог виде у наивности главне јунакиње и њеној незрелости (мала је), а тек на крају у вуковим поступцима – својеврсном његовом претварању (ионашао се као да је добар).

Зашто вук није појео Црвенкају у шуми? (Деца добијају инструкцију да илуструју одговор како би имали више времена да промишљају.)

Зато што онда не би сазнао где живи бака (дечак, 4 године).

Хтео је да добије адресу њене баке па да их поједе обе, прво баку јер је стара, па онда да се преруши и да поједе Црвенкапу, она би побегла од вука, па је морао да се преруши у баку, она је баку волела (дечак, 6 година).

Зато што је Црвенкапа бржа па је хтео да дође кући јер онда неће побећи када закључа врата (девојчица, 5 година).

Приликом тумачења ових дечјих одговора, може се увидети дечје понирање у психолошке слојеве бајке (уп. Бетелхајм, 2000): у разумевање вукових жеља, намера, планова, његове логике покретања догађаја, како је виде деца – где се увиђа и њихова незрелост у закључивању (била је држа од вука).

Да ли вам је жао вука? Зашто?

Не, зато што је хтео да поједе Црвенкапу (дечак, 4 године).

Не, зато што је злочест (девојчица, 6 година).

Деца у причи, и на крају тумачења, као и на почетку, гаје строго негативан став према вуку, док Црвенкапу доминантно виде као жртву.

Зашто ловац исеца вуку стомак?

Да извади Црвенкапу и баку (дечак, 3 године).

Јер је желео да спаси Црвенкапу (девојчица, 6 година).

Зашто не користиш њушку?

Јер није хтео да га убије, него да извади Црвенкапу и баку (дечак, 6 година).

На основу овог дечјег одговора претпостављамо да деца не виде ловца као негативца због трагичне судбине вука, већ препознају његову добру намеру да спасе Црвенкапу и баку. Такође, деца не гаје емпатију према вуку због тужног краја, јер га посматрају као негативца који не заслужује њихово разумевање.

Чињање њекста „Појрешно њричање бајке“ Ђанија Родарија

Три дана након читања прве бајке, деца смо читали Родаријеву адаптацију. Временски распон смо одредили имајући у виду позивање на искуство стечено у претходно читаном књижевном делу, притом остављајући деци довољно времена да сумирају своје утиске. Ушла сам костимирана у собу и представила сам се као Црвенкапин дека. Дубоким гласом, док сам читала новине, обратила сам им се:

Здраво децо, чуо сам да много волише моју унуку, ња сам дошао да вам испричам једну њричу о њој. Ко зна како се она зове?

Црвенкапа! (Сва деца углас.)

Тако је децо, Црвенкапа.

Затим сам прочитала деци текст, односно само реплике које изговара дека, а реплике које би требало да говори унука, тј. да исправља погрешно испричану причу, препустила сам деци спонтано и на тај начин их укључила у читање књижевног текста. На овај начин се дечја читалачка очекивања изневеравају на најједноставнији начин, јер дека грешу у причању, док ће се у наредним текстовима читалачко очекивање провоцирати проблематизовањем одређених вредности у књижевном делу.

Девојчица (6 година) прекида читање и говори: *Деда ти си пошандрцао, хоћу да чујем праву причу.*

Након што смо прочитали текст у целини, започели смо полуструктурирану дискусију, коју ћемо тумачити у даљем току рада. Пре разговора, рекла сам деци да идем да завршим читање новина. Затим сам одложила маску, ушла у собу и питала децу шта је било тако смешно, чула сам их испред. А они су одговорили:

Био је смешни Црвенкапин деда (девојчица, 5 година).

Био је деда Црвенкапин и ништа не зна да прича, каже коњ, каже ово, каже оно. Каже Црвенкапица, каже Црнекапица, Плавокосица (девојчица, 6 година).

Каже вук је коњ, полудео је, не зна да прича (дечак, 5 година).

У оквиру ових одговора деца сама исказују свој доживљај шаљивих грешака које приповедач намерно прави и наводе места на којима се читалачка очекивања изневеравају.

*Зашто деда прича појрешно бајку?
Јер ништа не зна, јер је јако стар (дечак, 6 година).*

*Шта је дека радио док је читао причу?
Гледао је у новине и није га занимало да нам прича (дечак, 4 године).*

Постоји могућност да овакав одговор подразумева сличну ситуацију детета са својим деком, као у бајци, те да је дете овако разумело на основу сопственог искуства занемаривања од стране одраслих.

*Зашто вам је деда на крају приче дао новчић?
Да купимо жвакаће гуме (дечак, 3 године).
Није му било забавно, прича му је била спавање (девојчица, 6 година).
Хтео је да чита новине (дечак, 6 година).*

Читање одломка из сликовнице Грицко, чудовиште из књиге Еме Јарлеј

Наредне недеље деци читамо одломак из сликовнице *Грицко, чудовиште из књиге*. Текст смо адаптирали, одстранивши из њега делове који се не односе на бајку *Црвенкаја*, а задржавајући оне који се интертекстуално на њу ослањају. Деца су пронашла сликовницу у соби и рекла су да желе да чују „кикирики причу“. Прихватила сам њихов назив књиге и почела сам да читам: „Ово је прича о малом чудовишту које се зове...“ Деца су у глас рекла: *Кикирики, то је кикирики прича*. Када су чули да се чудовиште зове Грицко, дошло је до изневеравања очекивања. Изневеравања децег очекивања су се низала током читаве бајке. Поставља се питање шта је децу навело и асоцирало да помисле да је ово „кикирики прича“. Једна од могућих теорија јесте да их име Грицко асоцира на *грицкалице*, а да их је затим асоцијација на грицкалице одвела до кикирикија. Друга могућност, којој смо више склони, јесте та да је децу сама насловна илустрација асоцирала на изглед кикирикија.

Место на којем се у тексту наводи шта све Грицко воли да грицка код деце изазива смех. Када су чули да је Грицко прогрицкао пут у бајку „Црвенкапицу“, приметили смо осмех на њиховим лицима. Изненађење је уследило и када су чули да је Грицко прогрицао корпу са храном и узео Црвенкапин огртач. Наредно место изневеравања очекивања био је Црвенкапин захтев да је пуне унутра, у кућу/бајку, уз образложење да та прича треба да буде о њој, а затим, када је Грицко „претворио“ вука у пиле. Након што смо прочитали део у којем ће Грицка ставити у кутију како више не би грицкао књиге, једно дете прекинуло је читање предвиђањем да ће Грицко прогрицкати и кутију. Такође, на самом крају читања дете је дошло до следећег закључка: *Почеле су вести за Грицка*. На овај закључак га је вероватно навела илустрација на којој је приказан чланак из новина на којем се налази илустрација Грицка уз текст.

У оквиру питања за тумачење књижевног дела, децу смо питали:

Зашто Грицко узима Црвенкапин ојршач и корџу?

Да би се прерушио (дечак, 6 година).

Да би као био Црвенкапица и спасио бакицу (дечак, 5 година).

Одговор петогодишњег дечака поклапа се са нашим поставкама са почетка рада. Дете је уочило да је Грицков задатак да спасе баку. Насупрот томе, одговор шестогодишњег дечака упућује на то да дете Грицка види као негативца, који се прерушава у Црвенкапицу попут вуковог прерушавања у баку. Може се, чак, извести закључак да дете само прерушавање у контексту ове бајке вреднује као негативан поступак.

Шта је вуц урадио баки у овој бајци, а шта у оној коју смо прво читали?

У овој је ставио у ормар, а у оној је прогутао (девојчица, 6 година).

Зашто ју је у овој ставио у ормар, а у оној појео?

У оној је био гладан, а у овој не баш (дечак, 6 година).

У оној је појео баку јер је био гладан, а у овој је ставио у ормар да ако дође ловац може да је пронађе, а не да га убије (дечак, 5 година).

Ови одговори упућују на разлике у тексту пародије када је реч о поразу вука, позивајући се на различите верзије бајке „Црвенкапица“. Дете освешћује моменат страдања вука као спасавање Црвенкапе и баке. Па би тако закључавање баке у ормар вуку могло сачувати живу главу. Дакле, дете вука из сликовнице доживљава као компетентног, свесног последица и тиме приљезнијег за поправљање у васпитном смислу.

Зашто је Грицко протрицао вуку стомак?

Да би спасио баку (дечак, 5 година).

Хтео је да уђе у другу бајку (девојчица, 6 година).

Зашто Црвенкапа није срећна?

Јер је Грицко избацио из приче (дечак, 6 година).

Овај дечак задире у дубљу проблематику дела и уочава срж Црвенкапиног незадовољства. Примећује да она није срећна јер ју је Грицко, такорећи, избацио из приче, односно преузео је њену улогу како би је заштитио од њене трагичне судбине (уп. Мићић, 2022).

Зато што се Грицко прерушио у њу и спасио баку, а то је био њен задатак (дечак, 6 година).

Шта би усрећило Црвенкапу?

Кад би она спасила баку (девојчица, 5 година).

Чишање њесме „Вук и друџа Црвенкаџа“ Ђорђа Фишера

Децу смо мотивисали саопштењем да је стигла прича о „другој Црвенкапи“. Питали смо их: „Каква је та друга Црвенкапа?“

Неки од њихових одговора били су:

Плава.

Да није Жутокапица?

Набрајали су сложенице стварајући их од речи којима се исказују боје ослањајући се на „Погрешно причање бајке“ Ђанија Родарија. Овде увиђамо дечју велику способност интегрисаног и стваралачког приступа ситуацији учења. Из доживљаја књижевног дела спонтано је покренута творбена језичка игра и пропратно осећање пријатности код деце, која би се могла проширити у различитим правцима стварања сложеница (в. Мићић и Вукомановић Растего-рац 2017 и Јанковић 2017). Затим су уследили одговори попут:

Она што је спасио Грицко.

Песму смо прочитали изражајно, са испитивањем хоризонта очекивања на предвиђеним местима. Уследили су коментари уз тумачење књижевног текста.

Заишо је ова Црвенкаџа друџа?

Зато што зна карате (дечак, 5 година).

Зато што је много јака и кад се наљути буде највише бесна (дечак, 4 године).

Одговор овог дечака указује на градацијски приказ Црвенкапине љутње кроз претходно читане бајке. Заправо, он је вероватно закључио да она у првој читаној бајци није љута због вукове манипулације, у другој исказује своју љутњу и незадовољство, али ништа не предузима по том питању, док у трећој бајци вукова манипулација код ње буди порив да се самостално одбрани, при чему користи борилачке вештине и избавља се из невоље. У дечјим реакцијама провејава питање да ли би и друге две Црвенкапе могле да поразе вука на сличан начин, само да их је вукова лажна љубазност једнако наљутила као ову трећу. Другим речима, да су на време схватиле његову глуму.

Црвенкапа је лупила шамарчину вуку (девојчица, 4 године).

У правој причи је вук јачи, а Црвенкапа слабија (дечак, 6 година).

Сигурно зато што га је ударила у главу (девојчица, 4 године).

Зато што је принцега увек слабија, а и Црвенкапа у правој причи, а у овој је јача (девојчица, 6 година).

У последњем одговору видимо да дете прави аналогију са бајком „Црвенкапа“ и целокупним својим читалачким искуством с бајком, поредећи је са овом песмом. То представља сјајан резултат пројектног приступа текстовима који су у овој врсти дијалошког односа, а којим смо за циљ постављали управо овакав вид формирања, преиспитивања и редефинисања читалачког искуства. Такође, овим се расветљава и то како деца препознају, доживљавају и разумеју моменте који су у инттерекстуалном дијалогу са референцијалним текстом. Из одговора увиђамо да дете у свом тумачењу проматра и сажима читалачко искуство са свим бајкама са

којима се сусрело и исказује своје закључке засноване на доживљају женског лика у функцији жртве.

Поново смо прочитали деци стихове: „Вук некада страшно снажан, врло мрачан, а сад неважан, сасвим мутав“, затим смо их питали: „Зашто је он сад неважан, а био је снажан?“

Зато што га је Црвенкапа тако јако опалила (дечак, 5 година).

Ја мислим да је тако само у овој причи, а у оним другим је још увек јак (дечак, 6 година)

У овом одговору, такође, уочавамо да дете прави аналогију са бајком уопште и својим читалачким искуством, те исказује своје мишљење да то што је вук слаб у овој „причи“, не утиче на његов идентитет у пређашњим бајкама.

Ко је сјасао Црвенкапу у првој причи?

Ловац.

А у оној другој?

Грицко.

А у овој?

Сама себе.

Деца уочавају да је Црвенкапа у првој бајци представљена као жртва и немоћна да се одупре вуку, који је приказан као манипулатор. У другој Грицко преузима иницијативу, док се Црвенкапа љути. На крају је трећа верзија, у којој Црвенкапа сама решава проблем и поражава вука на својствен начин.

Зашто?

Зато што није било Грицка и ловца (дечак, 5 година).

Зато што је ојачала (девојчица, 4 године).

У одговору овог дечака уочавамо да и даље постоји очекивање да мушки лик спасава женски тј. да је Црвенкапа спасла саму себе само зато што није имао ко да јој помогне. То говори о перспективи заснованој на патријархалном наслеђу, таквом да се мушки ликови посматрају као доминантни.

Шта вам се више свиђа, када сјасе саму себе сјасе или када јој неко помоћне?

Сама себе.

Деца подржавају самосталност женског лика (ту се могу увидети и први трагови њихове жеље за самосталношћу).

Зашто?

Зато што је јача и не плаши се вука (дечак, 5 година).

А што се она не плаши вука?

Зато што је овај вук био мутав (дечак, 4 године).

Не плаши га се зато што се он сада претворио у пиле, па више није страхан, јер су кокошке слабе (дечак, 5 година).

Какви су грути вукови?

Страшни, од њих беже сви.

Интересантно је дететово запажање да су други вукови страшни, док се овом вуку супротставља Црвенкапица. Примио је промену у вуковом идентитету.

Али он на почетку приче није био мутав, хтео је да је поједе.

Када је вук изашао из књиге сигурно је дошао у ову причу тако уплашен, па је сада слаб (девојчица, 6 година).

Занимљиво је овде евидентирати да у дечјој литератури постоји прича која се темељи управо на таквом заплету – вук излази из књиге и након тога се силно мучи да пронађе своју причу, а интересантно је и да завршава управо у бајци *Црвенкапа*, међајући је (в. Робертх 2019).

Али није вук изашао из књиге.

Јесте, јесте кроз ону рупу што је Грицко погрицкао (дечак, 5 година).

Дете је овај одговор образложило тако што је навело да је Грицко прогрицкао рупу и отишао из књиге, а онда је вука било срамота што је постао пиле, па је побегао кроз исту ту рупу и онда је стигао у ову песму у којој је слаб, мутав... Овде увиђамо дечји стваралачки потенцијал за мотивисање интертекстуалних веза, али и за стваралачко приповедање познатих прича кроз њихово деконструисање.

На крају ових активности деци смо предложили игру са почетка пројекта „Вукови и Црвенкапице“, међутим, овог пута нико није желео да прихвати улогу вука, уз образложење да је вук слаб и зао. Проблем смо превазишли тако што смо деци објаснили да се сада када је вук научио лекцију, као и да се и даље понекад шали са Црвенкапом тако што се присећају сусрета и играју наведену игру. Деца су то прихватила као релевантно објашњење и наставила су да се играју.

3. ЗАКЉУЧАК

Укључивање деце у читање текста показало се као ефикасан начин неговања њихове пажње. Прекиди у читању, на унапред испланираним местима, помогли су нам да откријемо како су одређени елементи утицали на разумевање текста. На крају рада, можемо закључити да су деца сензибилна за препознавање и доживљавање интертекстуалних дијалога међу књиже-

вним делима и спремна да деконструисаним местима дају смисао сходно свом животном и читалачком искуству. Старија деца их анализирају и разумеју, док млађа деца у највећој мери само репродукују текст. Овај пројекат показао је да деца поседују велике рецепцијске и стваралачке потенцијале. Такође, указао је на важност правилног избора текстова за читање, континуираног рада на децем читалачком искуству и интерактивног приступа учењу. Ипак треба напоменути и то да је истраживање спроведено на малом узорку, те се закључци морају узети с резервом. Такође, претпоставља се да бисмо дошли до другачијих резултата уколико би се текстови читали другим редоследном.

*

Чланак је заснован на мастер раду *Формирање и испитивање читалачког искуства на примеру бајке „Црвенкапа“*, насталом под менторством проф. др Вишње Мићић, а одбрањеном 4. јула 2022. године пред комисијом коју су чинили још и проф. др Јелена Панић Мараш и доц. др Владимир Вукомановић Растегорац.

Извори

1. Грим, Ј. и В. (2018). *Бајке*. Нови Пазар: НБ „Доситеј Обрадовић“.
2. Јарлет, Е. (2017). *Грицко, чудовишће из књије*. Чачак: Пчелица.
3. Роберехт, Т. (2019). *Вук који је исцао из књије*. Београд: PropolisBooks.
4. Родари, Ђ. (2007). *Телефонске бајке*. Београд: Креативни центар.
5. Фишер, Ђ. (2016). *Како расту маме*. Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Литература

1. Бабић, Д. (2022). *Формирање и испитивање читалачког искуства деце предшколског узраста на примеру бајке „Црвенкапа“* (мастер рад). Београд: Учитељски факултет.
2. Бетелхајм Б. (2000). *Смисао и значење бајки*. Црес: Подузетништво Јакић.
3. Вукомановић Растегорац, В. и Мићић, В. (2016). Како настају сложенице – методички аспект. *Књижевност и језик*, 1–2, 113–129.
4. Године узлета (2018). *Основе програма предшколског васпитања и образовања: Године узлета*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
5. Јанковић, Ђ. (2019). Развијање језичких компетенција у духу Година узлета – на примеру развоја морфолошког система. *Методичка теорија и пракса*, 2/19, 319–340.
6. Крњаја, Ж. и Павловић Бренеселовић Д. (2017). *Каледоскоп. Теоријска и полазишња*. Београд: ИПА.
7. Пијановић, П. (ур.). (2014). *Лексикон образовних термина*. Београд: Учитељски факултет.
8. Мићић, В. (2020). *Деца читалаца и хронологија читања*. Београд: Учитељски факултет.
9. Мићић, В. (2022). Одједи бајке у савременој српској поезији за децу. *Дейнство*, 1, 105–115.

10. Рудић, Б. и Кнежевић, М. (2019). Пројектни приступ бајци у вртићу – један пример упознавања еволуције лика принцезе. *Методичка теорија и пракса*, 2/19, 341–354.
11. Татар, М. (2016). О Црвенкапици. *Зarez* <http://www.zarez.hr/clanci/o-crvenkapici> (приступљено 15. 2. 2022)
12. Црнковић, М. (1971). *Дечја књижевност*. Загреб: Школска књига.

Danijela Babić

FORMING AND EXAMINING THE READING EXPERIENCE OF A PRESCHOOL CHILD BY
READING VERSIONS OF THE FAIRY TALE *LITTLE RED RIDING HOOD*

Abstract: The stimulus for the development of the project was the formation and examination of preschool aged child's reading experience, using the example of the fairy tale "Little Red Riding Hood". The backbone of the project is represented by four literary works. "Little Red Riding Hood", by the Brothers Grimm, as a reference text, and three other texts that are in intertextual dialogue with it: "Wrong telling of the fairy tale" by Gianni Rodari, "Nibbles: The Book Monster" by Emma Yarlett, "Wolf and the Other Little Red Riding Hood" by George Fisher. The aim of this research is to form and examine child's reading experience and encouraging children to notice the places that are deconstructed, and thus see the way in which they understand it. Based on the results obtained, we will determine how children understand the intertextual dialogue between the fairy tale and the texts that rely on it.

Keywords: project approach to learning, child, reading, deconstruction, Little Red Riding Hood

Раг примљен: 3. 5. 2023. / Раг прихваћен: 13. 6. 2023.